

Lapsivaikutusten arviointi Etelä-Pohjanmaalla

Auli Romppainen
hanketyöntekijä
Etelä-Pohjanmaan lasten ja perheiden palveluiden kehittämishanke
(Etelä-Pohjanmaan LAPE 2017–2018)

Sisällys

1. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINNIN TAUSTA ETELÄ-POHJANMAALLA	3
2. MITÄ LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI (LAVA) ON?	4
3. CASE ALAJÄRVI	5
3.1. TAUSTAA ALAJÄRVELLÄ TOTEUTETUSTA LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINNISTA	5
3.2. KOKONAISUUNNITELMAN TEKEMINEN, KOHDERYHMIEN VALINTA	6
3.3. LASTEN NÄKÖKULMAN HUOMIOIMINEN	7
3.4. HUOLTAJIEN NÄKÖKULMAN HUOMIOIMINEN	7
3.5. HENKILÖSTÖN NÄKÖKULMAN HUOMIOIMINEN	8
3.6. VIRKAMIESARVIOINTI	9
3.7. TULOSTEN KÄSITTELY	9
3.8. ALAJÄRVEN LAPSIVAIKUTUSTEN PROSESSIN MALLI	9
4. MUU KEHITTÄMISTYÖ	10
5. LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINNIN PROSESSIMALLI ETELÄ-POHJANMAALLA	10
6. HUOMIOITA LAVA:STA	12
LÄHTEET	12

1. Lapsivaikutusten arvioinnin tausta Etelä-Pohjanmaalla

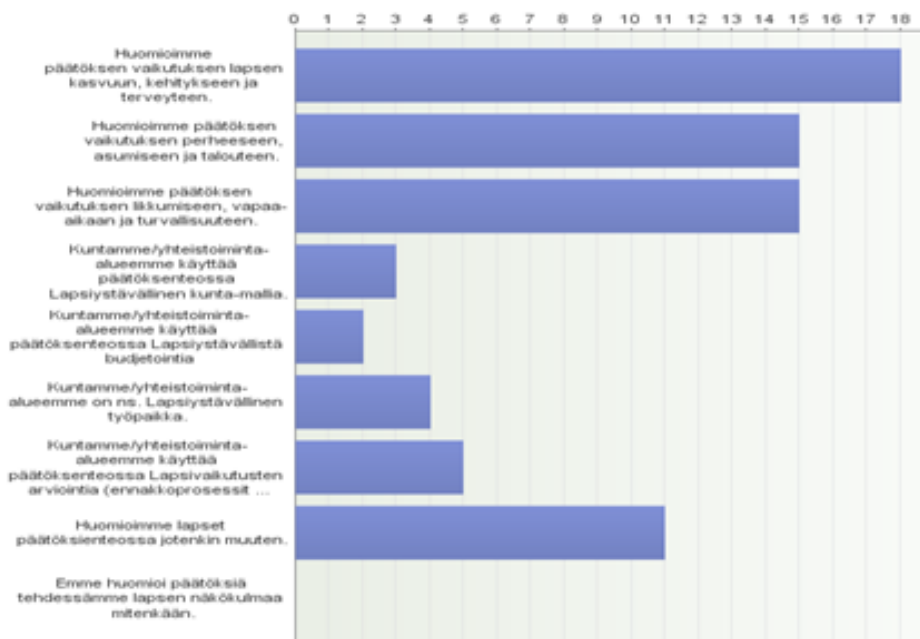
Kansallisen LAPE muutosohjelman yhtenä kehittämiskokonaisuutena on *Lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistava toimintakulttuurin muutos*. Tämän kokonaisuuden yhtenä toimenpiteenä on vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista siten, että lapsiin kohdistuvissa päätöksissä tehdään lapsivaikutuksen arviointi.

Etelä-Pohjanmaan lasten ja perheiden palveluiden kehittämishankkeessa (Etelä-Pohjanmaan LAPE hanke 2017–2018) yhtenä kehittämiskokonaisuutena on myös Toimintakulttuurin muutos, jossa tavoitteena on kehittää lapsiystävällistä toimintakulttuuria maakuntaan. Hankesuunnitelmassa oli tavoitteena "laatia malli maakunnan ennakoarvioinnista, joka sisältää lapsinäkökulman". Tämän kehittämiskokonaisuuden taustalla toimiva Toimintakulttuurin muutos -asiantuntijatyöryhmä toi esille lapsivaikutusten arvioinnin kehittämistä piloteissa.

Taustalla on Etelä-Pohjanmaalla keväällä 2017 (3.5.–16.5.2017) pienimuotoinen Webropolilla toteutettu alkukartoitus siitä, tehdäänkö lapsiin kohdistuvissa päätöksissä lapsivaikutusten arviointi. Kysely lähetettiin 18 kuntaan sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen johtaville viranhaltioille ja vastauksia tuli määräaikaan mennessä 22 kpl, joista terveydenhuollosta 5 kpl, sosiaalitoimesta ja perusturvasta 5 kpl ja sivistystoimesta 12 kpl. Vastaajat edustivat lähes koko Etelä-Pohjanmaata lukuun ottamatta Kauhajoen ja Ähtärin kaupunkia, Karijoen, Lappajärven, Soinin, Teuvan ja Vimpelin kuntia sekä Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymää. Seuraavassa taulukossa näkyy, miten keväällä 2017 lapsiin kohdistuvissa päätöksissä huomioitiin lapset:

Taulukko 1. Lasten näkökulman huomioiminen hallinnonalan päätöksissä Etelä-Pohjanmaalla

Miten hallinnonalan päätöksissä on huomioitu lapsen näkökulma?

Kysyttäessä, millä tavalla vastaajat ovat huomioineet lapsen näkökulman päätöksenteossa ja millainen lapsiarvioinnin järjestelmä alueellanne on käytössä, vastaajat esittivät seuraavaa:

- Kaupungin/kunnan strategian, hyvinvointikertomuksen, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mukaan pyritään tukemaan lapsiperheitä heidän arjessaan. Päätöksenteko perustuu strategiaan.
- Jokaisen päätöksen yhteydessä vaikutusten arviointi lapsiin ja perheisiin, esim. palvelurakenne. Sekä valmistelutyössä että päätöksiä tehtäessä kaikilla päätöksenteon tasoilla keskustellaan mahdollisista vaikutuksista. Lapsivaikutusten arviointi on tehty mm. kouluverkko-suunnitelmasta.
- Kuullaan lapsia, nuoria ja heidän kanssaan työskenteleviä päätöksenteossa. Myös lasten mielipiteiden huomioimista, lasten tuottaman tiedon havainnointia, keräämistä ja käyttämistä sekä palautteen kerääminen lapsilta, nuorilta ja perheiltä, joka pyritään huomioidaan suunnittelussa.
- Lausuntojen pyytäminen, esim. oppilaskunnilta, nuorisovaltuustoilta. Nuorisovaltuustolla on lautakuntapaikka (puhe- ja länäolo-oikeus) kaikissa lautakunnissa sekä monialaisessa nuorten palvelut -ryhmässä.
- Lapsiperhepalvelujen käyttäjäneuvosto.
- Rekrytoinnissa mahdollisuuksien mukaan on oppilasedustaja haastattelijaryhmässä.
- Suunnitellaan ja tuotetaan esim. harrastusmahdollisuuksia (leirit, retket, tapahtumat) yhdessä lasten ja nuorten kanssa.

Alkukartoituksessa annettiin palautetta myös siitä, että **lapsiin kohdistuvissa päätöksissä ei ole käytössä arviointimenetelmää, mallia tai erillistä lapsiarvioinnin järjestelmää, jota valmistelussa voisi käyttää**. Lapsivaikutusten arviointia ei ole myöskään virallisesti tuettu tai se ei ole vahvistettu toimintamalli. Todettiin myös, että arviointi ei ole tällä hetkellä systemaattista, joten tähän tarvittaisiin maakunnallista, yhteistä toimintamallia, joka edistäisi lasten ja nuorten näkökulman huomioimista.

Tämän palautteen pohjalta haettiin syksyllä 2017 lapsiystävällisen toimintakulttuurin rakentamiseksi pilotteja, joihin ilmoittautui Kaksineuvoinen, Lapua ja Ilmajoki. Myöhemmin syksyllä myös Järvi-Pohjanmaa esitti toiveensa päästä kokeilemaan lapsivaikutusten arviointia pilottialueena. Pilottien tarkoituksena oli saada kokemuksia lapsiarvioinnin menetelmistä tulevan maakunnan sekä maakunnan kuntien käyttöön. Pilottien kokemuksia on tarkoitus hyödyntää mahdollisen maakunnallisen toimintamallin rakentamisessa.

Etelä-Pohjanmaan LAPE:ssa kokeiltuja tai kokeiltavia LAVA -pilotteja sekä hanketyöntekijän konsulttoimia kokeiluja lapsivaikutusten arviointiin on toteutettu tai prosessissa:

- Alajärven sivistystoimen toiminta- ja toimintaverkkoselvitys
- avustaminen Kurikan kouluverkkoselvitykseen liittyvässä kyselyssä
- Ilmajoen kunnan sivistystoimen palveluverkkoselvitys, joka hankkeen päätyttyä on kesken

Tässä yhteenvedossa/raportissa/koosteessa paneudutaan Järvi-Pohjanmaan ja Ilmajoen pilotin kokemuksiin.

2. Mitä lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on?

Lapsivaikutusten arviointi on prosessi, jossa arvioidaan etukäteen päätöksen tai toiminnan vaikutuksia lasten oikeuksien toteutumiseen. Taustalla ovat perus- ja ihmisoikeudet, erityisesti YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

Lapsivaikutusten arviointi mahdollistaa eri vaihtoehtojen vertailun ja parhaan ratkaisun löytämisen. Sen avulla selvitetään myös, millaisia hyötyjä tai haittoja lapsiin kohdistuvilla päätöksillä ja toiminnalla aiheutetaan. Päätösten ennakoarviointi mahdollistaa myös mahdollisiin negatiivisiin vaikutuksiin varautumisen etukäteen ja arvioinnilla selvitetään, miten päätös ja toiminta voitaisiin toteuttaa lapsen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Myös lapsilla ja nuorilla pitää lain mukaan olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kasvuympäristöissään itseensä kohdistuvaan pää-

töksentekoon ja toimintaan. Lapsivaikutusten arvioinnissa hyödynnetäänkin vahvasti lapsia ja heidän asiantuntemustaan. Lapsiin kohdistuvat päätökset tulevat läpinäkyvämmäksi ja moniarvoisemmaksi, mutta se myös selkeyttää ja jäsentää valmistelua ja päätöksentekoa. (Honkanen Kati 2017, 2018)

Lapsivaikutusten arvioitaessa on syytä huomioida lapsen oikeuksien sopimusten neljä yleisperiaatetta, jotka ovat:

- Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltä (2 artikla)
- Lapsen edun ensisijainen harkinta (3 artiklan 1 kohta)
- Lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)
- Lapsen näkemyksen kunnioittaminen ja oikeus tulla kuulluksi (12 artikla)

[Mannerheimin lastensuojeluliitolla](#) ja Suomen [evangelisluterilaisella kirkolla](#) on omat toimintamallinsa lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamiseen.

Seuraavassa on esitelty **lakiperustaa lasivaikutusten arvioinnille**:

- Lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59 ja 60/1991)
- Perustuslaki 2§
- Perustuslaki 6§:n 3 mom
- Perustuslaki 14§:n 4 mom
- Perustuslaki 20§:n 2 mom
- Kuntalaki
- Maakuntalaki
- Hallintolaki 3§
- Hallintolaki 41§
- Terveystieteidenlaki 11§
- Terveystieteidenlaki 12§
- Sote-järjestämislakiehdotuksen 7§ 2 mom (HE 15/2017)
- Sote-järjestämislakiesityksen 7§:n 1 mom
- Sote-järjestämislakiehdotuksen 8§ (HE 15/2017)
- Sote-järjestämislakisityksen 8§
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 9§
- Varhaiskasvatustutkimuslaki 9b§
- Perusopetuslaki 21§
- Lukiolaki 16§

Lähde: Honkanen Kati, 2018

3. Case Alajärvi

Toimintakulttuurin muutos -työryhmässä on ollut hankkeen alusta saakka yhtenä edustajana Alajärven varhaiskasvatuspäällikkö. Syksyllä 2017 pidetyssä toimintakulttuurin muutos -työryhmän kokouksessa nousi esiin lapsivaikutusten arviointiin liittyvän pilotoinnin mahdollisuus Alajärven sivistystoiminto- ja toimitilaverkkoselvityksen yhteydessä. Pilotista saatuja kokemuksia on ollut tarjottu hyödyntää muiden kuntien vastaavissa prosesseissa sekä yhteisen maakunnallisen toimintamallin rakentamisessa.

3.1. Taustaa Alajärvellä toteutetusta Lapsivaikutusten arvioinnista

Alajärven kaupunginvaltuusto oli vuoden 2018 talousarvion hyväksymisen yhteydessä päättänyt, että sivistystoimeen laaditaan toiminta- ja toimitilaverkkoselvitys. Toiminta- ja toimitilaverkkoselvityksen tarkoituksena oli kartoittaa sivistystoimen käytössä olevat kiinteistöt ja niissä tarjottavat palvelut sekä ratkaista, miten jatkossa opetus tulisi järjestää. Tähän kytkeytyneenä päädyttiin to-

teuttamaan lapsivaikutusten arviointi yleisellä tasolla huomioimatta valmiita esitysvaihtoehtoja. Toiminta- ja toimitilaverkkoselvitystä käsiteltiin sivistyslautakunnassa, kaupunginhallituksessa ja kaupunginvaltuustossa keväällä 2018.

3.2. Kokonaissuunnitelman tekeminen, kohderyhmien valinta

Prosessi Alajärvellä käynnistyi matalan kynnyksen työryhmän perustamisella, jossa päävastuun kantoivat sivistystoimenjohtaja ja varhaiskasvatuspäällikkö. Prosessissa taustatukena oli EP LAPE hanketyöntekijä.

Lapsivaikutusten arvioinnin kohderyhmäksi valikoituivat Alajärven 10 alakoulua, joiden oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä alakoulujen henkilöstölle päädyttiin tekemään sähköiset kyselyt. Varhaiskasvatuspäällikkö laati arvioinnista yleisen [tiedotteen](#).

Lapsivaikutusten arvioinnin kyselyiden toteuttamiselle ja kokoamiselle laadittiin aikataulut ja vastuhenkilöt.

Taulukko 2. Lapsivaikutusten arvioinnin aikataulu Alajärvellä 2018.

Oso	Kuka valmis- telee / toteut- taa	Miten tehdään	Aikataulu	Huomioitavaa
Ennakoarviointi, virkamiesnäkökulma	sivistystoimenjohtaja, talouspäällikkö		viikot 3-4	Tiedotus tulevasta LaVasta asiakkaille ja lautakunnalle
Ennakoarviointi, lasten näkökulma	varhaiskasvatuspäällikkö (kyselyn suunnittelu), opettajat (toteutus)	0-2 lk hymnaamalomake ja haastattelu 3-6 lk sähköinen kysely	viikot 6 ja 7	Mitkä koulut? Tehdäänkö myös vastaanottaviin kouluihin? Kuinka toteutetaan ilman ohjausta?
Ennakoarviointi, huoltajien näkökulma	varhaiskasvatuspäällikkö (kyselyn suunnittelu)	Sähköinen kysely	viikko 6	Tiedote ja linkki kyselyyn Wilman kautta
Ennakoarviointi, lasten kanssa työskentelevät	varhaiskasvatuspäällikkö (kyselyn suunnittelu)	Sähköinen kysely	viikko 7	Sähköisen kyselyn linkki sähköpostilla
Ennakoarvioinnin yhteenveto	sivistystoimenjohtaja, varhaiskasvatuspäällikkö	Koostetaan yhteenveto kaikista ennakoarvioinneista	viikko 8	Valtuustoseminaari 5.3., lautakuntaan 14.3. toimitilaverkon käsittelyn yhteydessä
Seuranta-arviointi	sivistystoimenjohtaja	Sähköiset kyselyt, 0-2 lk haastattelu	2020 syksy	Tehdään kaikille, ennakoarvioinnin tehneille. Viedään lautakuntaan tiedoksi

Koska arvioinnin aikataulu oli tiukka, päädyttiin alun alkaen lapsivaikutusten arvioinnin kyselyn toteuttaminen sähköisenä. Lähtökohtana kysymysasettelussa olivat lapsen oikeudet ja perusope-

tuslain tuomat eri velvoitteet. Kyselyä kommentoi THL:n projektipäällikkö Kati Honkanen. Kysymyksissä korostuivat lapsen oikeus osallisuuteen, lapsen etuun, yhdenvertaisuuteen sekä hyvään kasvuun ja kehitykseen. Perusopetuksen laatu, terve oppimisympäristö ja oppilashuolto nousivat myös kysymysten taustoittajatekijöiksi. Varhaiskasvatuspäällikkö käytti kyselyiden konkreettisena apuvälineenä Google Formisia, jonka avulla oli mahdollista saada sekä ulottuvuutta kyselyiden sisältöihin, mutta kuvan (hymiö) antamat mahdollisuudet oppilaiden kyselyssä.

3.3. Lasten näkökulman huomioiminen

Oppilaskyselyn osalta mietitytti erityisesti se, kuinka oppilaskysely toteutetaan ja taustoista kerrotaan huolestuttamatta lapsia. Lisäksi tärkeää oli, että kaikki lapset saivat samanlaisen perehdytyksen ennen kyselyä. Aikataulu- ja resurssisyistä ei ollut mahdollista, että keskustelut ja kyselyt hoidettaisiin kaikissa opetusryhmissä saman henkilön johdolla. Tilanteen helpottamiseksi tehtiin oppilaille suunnattu PowerPoint -ohjeistus, jolla pyrittiin varmistamaan oppilaiden tasapuolinen perehdyttäminen kyselyyn. [PowerPoint](#) esityksessä lapsi näin sai tietoa siitä, mihin on vaikuttamassa ja miksi. Ajatuksena oli, että opettajat käyvät ohjeistuksen jokaisen oppilaan kanssa erikseen läpi ennen oppilaiden antamaa vastausta.

Alajärven alakoulujen 0-6-luokkalaisten suunnatussa kyselyssä selvitettiin oppilaiden ajatuksia nykyisestä koulustaan ja mielipiteitä mahdollisia opetusjärjestelyiden muutoksia koskien. Kysely sisälsi hymiöavusteisia monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Oppilaille oli tarjolla apua kyselyn täyttämiseen ja asian käsittelyyn. Kysely löytyy seuraavan linkin takaa <http://bit.ly/2naQx11> Kyselyyn vastasi määräajassa 781 oppilasta. Alla on esimerkki kyselystä.

Kuva 1. Esimerkkikysymys lapsille osoitetusta hymiöavusteisesta kysymyksestä.

MILTÄ TUNTUISI, JOS KOULUSI OLISI KAUEMPANA KUIN NYT?

*

MUKAVALTA

EI JUURI MERKITYSTÄ

HARMITTAISI

3.4. Huoltajien näkökulman huomioiminen

Huoltajakysely toteutettiin sähköisesti. Kysely osoitettiin Alajärven alakoulujen 0-6-luokkalaisten huoltajille ja siihen vastasi 270 huoltajaa.

Huoltajia pyydettiin arvioimaan, mikä on heidän mielestään esi- ja perusopetuksen järjestämisessä tärkeää. Lisäksi heitä pyydettiin erilaisten väittämien avulla arvioimaan mahdollisen koulunvaihdon vaikutuksia lasten koulunkäyntiin ja hyvinvointiin. Avoimessa vastauskentässä oli mahdol-

3.6. Virkamiesarviointi

Virkamiesarviointi valmisteltiin sivistystoimen hallinnossa. Toimitila ja palveluverkkoselvityksen virkamiesarvioinnin lähteinä käytettiin olemassa olevia seuraavia indikaattoreita, mm. tilastoiden kautta kartoitettiin koulujen henkilöstö- ja oppilasmäärät sekä sen kehitys tulevina vuosina, kustannukset, koulujen kunto jne.

Kirjallisessa selvityksessä luottamushenkilöille nostettiin esiin opetuksen laatuun ja toiminnan tasa-
puolisuuteen vaikuttavia seikkoja, esim. yhdysluokkaopetus, oppimisen ja koulunkäynnin tuen saatavuus, oppilashuollon saatavuus sekä aamu- ja iltapäivätoiminta. Lisäksi otettiin kantaa siihen, kuinka negatiivisia vaikutuksia voitaisiin minimoida esim. koulukuljetusten ja vuorovaikutussuhteiden säilymisen osalta.

3.7. Tulosten käsittely

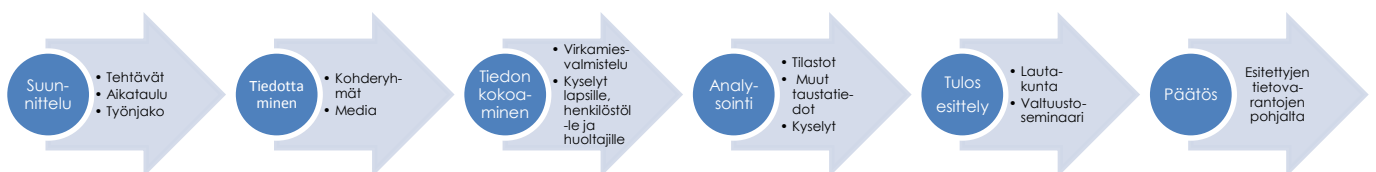
Varhaiskasvatuspäällikkö kokosi oppilaiden, huoltajien ja henkilöstön kyselyn tulokset tehden niistä PowerPoint –raportit.

Lapsivaikutusten arvioinnin prosessi ja tulokset koottiin PowerPoint-esitykseen, joka esiteltiin kaupunginvaltuustolle toimitilaverkkoratkaisua käsittelevässä valtuustoseminaarissa. PowerPoint-esitys ja kaikki siihen liittyvä taustamateriaali lähetettiin päättäjille toimitilaverkkokäytön oheismateriaalina. Tämän lisäksi kooste lapsivaikutusten arvioinnin prosessista ja tuloksista on nähtävillä Alajärven kaupungin sivistystoimen nettisivuilla. Lapsille ei ole viety tuloksia tiedoksi, vaikka alkuperäisenä suunnitelman niin oli tehdä.

3.8. Alajärven lapsivaikutusten prosessin malli

Alajärven lapsivaikutusten arvioinnista muodostettiin kokonaisprosessin malli, jossa korostuvat suunnittelu, tiedottaminen, tiedon kokoaminen, tiedon analysointi, tulosten esittely ja päätös. Prosessi on kuvattu alla olevassa kaaviossa.

Kaavio 1. Alajärven toiminta- ja toimitilaverkkoselvityksen prosessi.

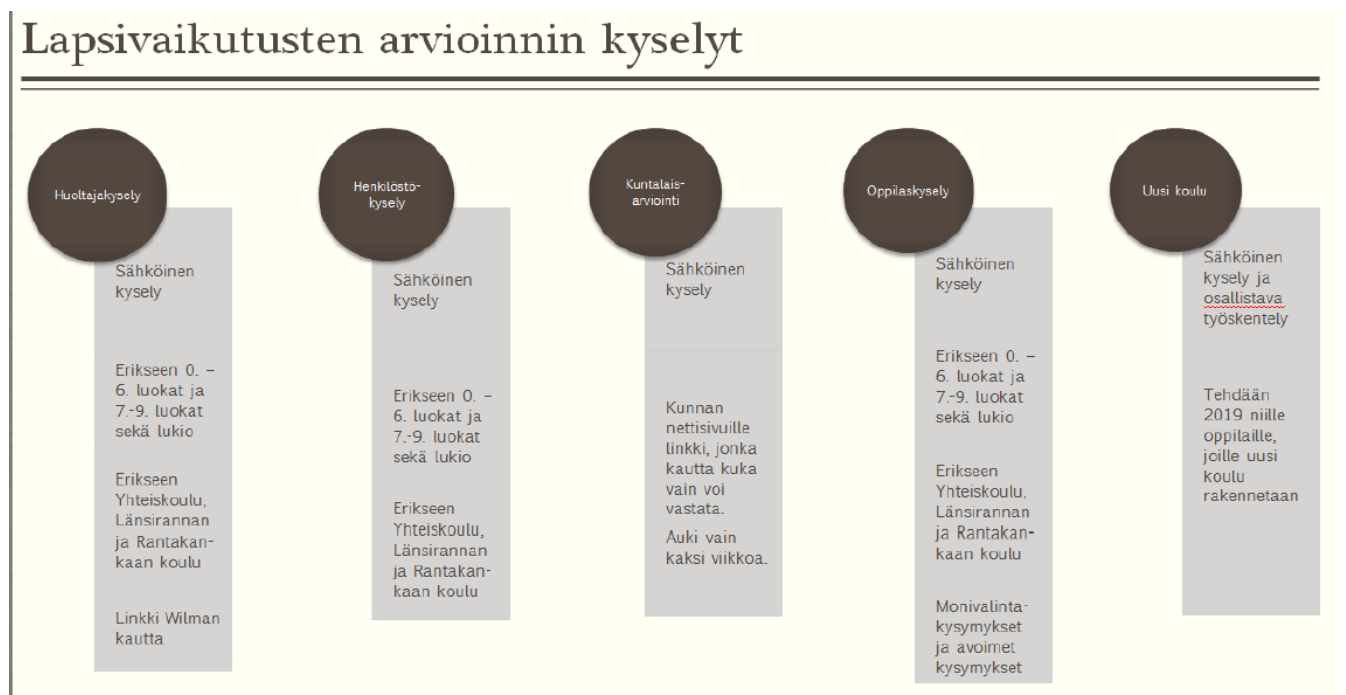

4. Muu kehittämistyö

Hanketyöntekijä on käynyt Alajärven lisäksi konsultoimassa Kurikan lapsivaikutusten arvioinnin kysymysten sisältöä kouluverkko selvityksessä. Kurikka teki lapsivaikutusten arvioinnin omana työnään. Tiivistelmä löytyy [täältä](#).

Myös Lappajärven kunnassa ehdittiin saada päätökseen lapsivaikutusten arviointi yhteiskoulun rakentamisen yhteydessä. Alla on kuva Lappajärven prosessista.

Kaavio 2. Lapsivaikutusten arviointiprosessi Lappajärvellä (2018).

Ilmajoen kunta aloitti vasta keväällä 2018 oman palveluverkkoselvityksen sivistystoimessa, johon lapsivaikutusten arviointi ajateltiin kytkettävän, esimerkiksi kyselyiden kautta. Palveluverkkotyöryhmä päätyi siihen, että se hyödyntää oppilaskuntia, jotka sitten tekivät SWOT-analyysin.

Etelä Pohjanmaan LAPE-hankkeessa toteutettiin koulutuskierron Lapsivaikutusten arvioinnista. Koulutuksia pidettiin Ilmajoella, Teuvalla, Kaksineuvoisessa ja Lapualla. Näissä koulutuksissa oli mukana THL:n projektipäällikkö Kati Honkanen ja Lapuan kaupungin puutarhuri kertoi konkreettisia esimerkkejä, miten lapset voivat olla osallisena oman ympäristönsä suunnittelussa. Lappajärven kunta toivoi oman koulutuksen, jonka hanketyöntekijä heille toteutti. Koulutuksiin osallistui yhteensä 106 viranhaltijaa ja luottamushenkilöä kunnista.

5. Lapsivaikutusten arvioinnin prosessimalli Etelä-Pohjanmaalla

Koska alkukartoituksessa nousi esille, että lapsivaikutusten arviointiin ei ole olemassa selkeää mallia, päädyttiin kokoamaan loppukesästä 2018 LAVA-työryhmä mallintamaan eteläpohjalaista mallia lapsivaikutusten arviointiin. Työryhmän edustajina toimintakulttuurin muutos –työryhmästä olivat Seinäjoen kaupungin nuorisotoimenjohtaja Pekka Hautamäki, MLL:n koordinaattori Anu Palomäki, EVL:n hiippakuntasihtööri Johanna Korkeaniemi, Alajärven kaupungin varhaiskasvatusjohtaja Hanna Luoma-aho ja LLKY:n hoitotyönjohtaja Tarja Toivonen ja hanketyöntekijä. Työryhmää täydennettiin Teuvan sivistysjohtaja Pauliina Niemellä sekä Lapuan kaupungin puutarhuri Raija Talvi-

tiellä. Satunnaisesti työryhmän kokouksiin osallistuivat myös Sote-koordinaattori sekä Lape muutosagentti.

Työryhmän jäsenillä oli vahvaa asiantuntijuutta: Alajärvellä toiminnan kohteena oli mallintaa Lapsivaikutusten arvioinnin prosessia (ks. sivut 5-6), MLL:lä ja EVL:lä on oma lapsivaikutusten arvioinnin mallinsa ja Teuvan sivistysjohtaja on tehnyt laajempaa ennakkovaikutusten arviointia. Lapuan puutarhuri on vahva osallisuuden tekijä teknisellä toimialallaan. Työryhmä tapasi 7 kertaa

Mallia rakennettaessa huomioitiin se, että malli olisi mahdollisimman helppoa ottaa käyttöön ja jossa olisi selkeät ohjeet. Toiveena oli myös huomioida tarvittava lisäinformaatiota ja tsekkauslistoja tai apulomakkeita, jotka ajateltiin toteutettavaksi liitteinä. Mallin lisäksi toivottiin tehtävän nettiin oma sähköinen selkeä malli.

Ajatuksena oli myös, että työryhmä ehditsi tehdä juurrutustyötä lapsivaikutusten mallin osalta. Taavoitteena oli, että jokaisessa kunnassa olisi ns. "LAVA-vastaava", joka varmistaisi lapsivaikutusten arvioinnin tekemisen kunnassa ja jota voisi konsultoida lapsivaikutusten arviointia tehdessä.

Etelä-Pohjanmaalle syntyi hankkeen loppuvaiheessa lapsivaikutusten arvioinnin prosessimalli, ns. huoneentaulu. Liitteitä malliin tuli yhteensä 15 kpl. Mallin tueksi tehtiin ohjeistukseksi ns. koulutusta varten PowerPoint-esitys ja MLL Pohjanmaan piiri toteutti Internetiin Prezi -esityksen.

Alla olevassa kuvassa on kiteytetty työryhmän tuottama prosessimalli lapsivaikutusten arvioinnista.

Kuva 4. Etelä-Pohjanmaan lapsivaikutusten prosessimalli (2018).

1	2	3	4	5
TUNNISTA TARVE	SUUNNITTELE PROSESSI	KARTOITA, KERÄÄ TIETOA JA KUULE	KUVAILE VAIKUTUKSET	TEE PÄÄTÖS, TIEDOTA JA SEURAA
<p>Vastuussa henkilö, jolle asia tulee valmisteltavaksi.</p> <p>Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve ja laajuus.</p> <p>ON lapsivaikutuksia → TEE LAVA</p> <p>Ei lapsivaikutuksia → PERUSTELE, miksi ei tehdä → VARMISTA lapsen edun huomioiminen → SEURAA JA ARVIOI tarve myöhemmin uudelleen.</p> <p>Tunnista asian/toiminnan taustalla olevat lait ja asian erityiskysymykset.</p>	<p>Ota muut tahot/työntekijät mukaan.</p> <p>Suunnittele prosessi: aikataulut, vastuut, tehtävät ja määrittele tarkasteltavat vaihtoehdot (mm. päätösvaihtojen hahmottaminen).</p> <p>Huomioi, mihin lapsiryhmiin vaikutukset kohdistuvat.</p> <p>Suunnittele, keneltä, mitä ja miten kysytään. Valitse menetelmä. Huomioi eri lapsiryhmien osallisuus.</p> <p>Tiedota kohderyhmiä.</p>	<p>Kokoa olemassa oleva taustatieto, esim. tilastot, tutkimukset, suunnitelmat tai strategiat.</p> <p>Toteuta suunnittelemasi tiedonkeruu, ota kohderyhmä(t) mukaan.</p>	<p>Tiivistä ja koosta tieto.</p> <p>Kuvaile vaikutukset tiedon perusteella.</p> <p>Tee lapsivaikutuksen arviointiin perustuvat suositukset päätöksentekoa varten.</p>	<p>Tee päätösehdotus/päätös perusteluineen. Osoita yhteys lapsivaikutuksiin.</p> <p>Tiedota päätöksentekoprosessista ja päätöksestä, huomioi prosessissa mukana olleet lapset ja perheet sekä muut kohde- ja viiteryhmit.</p> <p>Seuraa päätöksen vaikutuksia.</p>
<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve Esimerkkejä, milloin lapsivaikutukset tulisi arvioida Lapsivaikutusten arvioinnin laajuus Taustalla vaikuttavat lait Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet 	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Suunnitelma aikatauluista, tehtävistä ja vastuunjaosta Päätösvaihtoehtojen muodostaminen Mitä ja mistä taustatietoa kerätään Osallisuus ja tiedonkeruun menetelmiä Esimerkki, kuinka kertoa lapsille LAVA:sta Esimerkki tiedotteesta 	<p>LIITTEET</p> <p>Ei liitteitä</p>	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Päätösvaihtoehtojen vertailu ja lomakkeisto Esimerkit vertailuista: Soite, Jyväskylä, Lahti 	<p>LIITTEET</p> <ol style="list-style-type: none"> Esimerkki päätösehdotuksesta Esimerkki, kuinka kertoa LAVA:n tuloksista lapsille

Sekä edellä mainittu malli, että siihen liittyvät liitteet löytyvät hankkeen interet-sivuilta sekä MLL:n Pohjanmaan piirin [internet-sivulta](#).

6. Huomioita LAVA:sta

Lapsivaikutusten arviointiin liittyvissä eri keskusteluissa, LAVA-koulutuksissa sekä pilotoitien yhteydessä nousi esille seuraavia huomioita:

- Lapsivaikutusten arviointi on tehtävissä pienilläkin resursseilla ja tiiviillä aikataululla.
- Teknologiaa kannattaa hyödyntää. Esimerkiksi videomuotoinen perehdytys kiinnostaa jatkossa.
- Avoimien vastausten koostamiseen kannattaa varata reilusti aikaa.
- Tulokset kannattaisi avata suhteessa jokaiseen vaihtoehtoon.
- Tiedonsaanti on tärkeää, mieluiten etukäteen.
- Aloittaessa on hyvä tiedostaa ja kirjata auki, miten "juuri tämä" arviointi määrittää lapsen edun.
- Arviointia voidaan tehdä myös siten, että ennalta ei ole olemassa mitään suunniteltuja vaihtoehtoja. Toisaalta, jos ennalta esitettyjä päätösvaihtoehtoja ei ole, pystytäänkö vaurutumaan riittävän syvästi mahdollisiin negatiivisiin vaikutuksiin tai huomioimaan myönteisiä ja neutraaleja vaikutuksia lasten hyvinvointiin ja lasten oikeuksien toteutumiseen?
- Analyysivaihe ja loppuyhteenveto ovat lapsivaikutusten arvioinnin tärkeimpiä seikkoja.
- Tärkeää olisi huomioida myös suositusten tekeminen kootun kokonaistiedon pohjalta päätöksentekijöille.
- Päätöstä tehtäessä on huomioitava ja kirjattava auki, miten lapsen etu on huomioitu juuri kyseessä olevassa päätöksessä.
- Lapsivaikutusten arvioinnin tekeminen tulisi näkyä jatkossa päätöksentekoprosessissa **myös sanana** eri luottamuselinten jatkovalmistelussa ja käsiteltäessä päätöstä.
- Lapsille tiedottaminen tehdystä päätöksestä on tärkeää.

LÄHTEET

Evangelisluterilaisen kirkon LAVA malli:

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/\\$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf)

Mannerheimin lastensuojeluliiton LAVA-ohjeistus kunnille ja maakuntaan (2018):

<https://dzmdrewng2zx.cloudfront.net/prod/2017/10/02132603/Lapsivaikutusten-arviointi-kunnassa-ja-maakunnassa-MLLn-ohje-1.2.18.pdf>

Honkanen Kati Sosiaali- ja terveysministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (2018):

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136377/PP_LAVA_prosessikuvaus_vihr_lape_ilme.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lapsivaikutusten arviointimalli (LAVA) / Etelä-Pohjanmaa (2018): malli ja liitteet:

[Lapsivaikutusten arviointimalli \(LAVA\) / Etelä-Pohjanmaa »](#)

[Liite 1. Tunnista lapsivaikutusten arvioinnin tarve »](#)

[Liite 2. Esimerkkejä, milloin lapsivaikutukset tulisi arvioida »](#)

[Liite 3. Lapsivaikutusten arvioinnin laajuus »](#)

[Liite 4. Taustalla vaikuttavat lait »](#)

[Liite 5. Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet »](#)

[Liite 6. Suunnitelma aikataulusta, tehtävistä ja vastuunjaosta »](#)

[Liite 7. Päätösvaihtoehtojen muodostaminen »](#)

[Liite 8. Mitä ja mistä taustatietoa kerätään »](#)

[Liite 9. Osallisuus ja tiedonkeruun menetelmiä »](#)

[Liite 10. Esimerkki, kuinka kertoa lapsille LAVA:sta »](#)

[Liite 11. Esimerkki tiedotteesta »](#)

[Liite 12. Päätösvaihtoehtojen vertailu ja lomakkeisto »](#)

[Liite 13. Esimerkit vertailuista: Soite, Jyväskylä ja Lahti »](#)

[Liite 14. Esimerkki päätösehdotuksesta »](#)

[Liite 15. Esimerkki, kuinka kertoa LAVA:n tuloksista lapsille »](#)